

Remissvar

Datum 2024-03-27

Diarienummer 2023-121

Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun (SOU 2023:58)

Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) har beretts möjligheten att lämna synpunkter på ”Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun”, betänkande av Kultursamverkansutredningen, SOU 2023:58.

Remissvaret inleds med en sammanfattning av Kulturanalys ställningstaganden till utredningens förslag. Därefter följer en genomgång av utredningens förslag där Kulturanalys motiverar sina ställningstaganden.

Sammanfattning

Kulturanalys bedömning är att de inledande och beskrivande delarna i betänkandet (kapitel 1–6) på ett utmärkt sätt och från olika perspektiv beskriver kultursamverkansmodellens historia liksom modellens samtida utformning och resultat. Dock menar Kulturanalys att de förslag som presenteras i kapitel 9 generellt kännetecknas av en viss otydlighet gällande vad förslagen konkret innebär, vilka konsekvenser de förväntas få och vilken förändring de förväntas medföra i relation till nu gällande villkor för kultursamverkansmodellen. Kulturanalys ambition har varit att bedöma varje enskilt förslag och motivera våra ställningstaganden till respektive förslag. Vår förhoppning är att vi lyckats identifiera utredningens förslag på ett sätt som är i linje med utredningens intentioner.

Kulturanalys tillstyrker att fördelning av statsbidrag inom kultursamverkansmodellen regleras i lag, inte minst då det skapar goda förutsättningar för långsiktighet. Kulturanalys ställer sig även positiv till att utredningen föreslår en särskild skrivning om konstnärlig frihet i förslaget till lag om samverkan på kulturområdet. Kulturanalys ställer sig emellertid tveksam till om utredningens förslag att ersätta kulturplanerna med kultursamverkansplaner kommer att vara ändamålsenligt utifrån regionernas perspektiv, eller minska den regionala administrativa bördan.

Kulturanalys avstyrker de delar av förslaget till lag som innebär att endast vissa delar av de nationella kulturpolitiska målen utgör ändamål för fördelning av

statsbidrag. Kulturanalys bedömning är att skrivningen i nuvarande förordning, där de nationella kulturpolitiska målen omnämns samlat, bör ingå i en lag om fördelning av statsbidrag inom kultursamverkansmodellen.

Kulturanalys bedömer att nackdelarna överväger fördelarna med förslaget att kommuner ska kunna fördela nuvarande statsbidrag inom kultursamverkansmodellen, som benämns som ”löpande verksamhetsstöd” i betänkandet. Kulturanalys ser en betydande risk att förslaget kan få en negativ inverkan på regionernas möjligheter att utveckla samverkan med alla kommuner i länet samt att förslaget riskerar att öka skillnader i kulturutbud mellan större och mindre kommuner.

Mot bakgrund av Kulturanalys uppdrag att analysera och utvärdera kulturpolitiken vill vi särskilt understryka att vi avstyrker förslaget att inskränka det årliga uppföljningsarbetet för att istället genomföra mer djupgående utvärderingar med längre periodicitet (avsnitt 9.4). Kulturanalys uppfattning är att djupgående utvärderingar inte kan ersätta årliga uppföljningar. Tvärtom utgör Kulturrådets årliga uppföljningar en förutsättning för att kunna genomföra utvärderingar av kultursamverkansmodellen. Utredningen motiverar förslaget med att uppföljningen kräver ansevärd administrativa resurser. I betänkandet presenteras emellertid ingen uppskattning av hur stora resurser som specifikt går åt till uppföljningen av kultursamverkansmodellen. I en översyn som Statskontoret genomförde 2018 gjordes bedömningen att uppföljnings- och utvärderingssystemet av kultursamverkansmodellen är rimligt utformat och att kostnaderna för uppföljningen inte är anmärkningsvärt höga.

Bedömning av Kultursamverkansutredningens förslag

Nedan följer Kulturanalys bedömning av de separata förslagen i kultursamverkansutredningen.

Författningsförslag

Kulturanalys tillstyrker att fördelning av statsbidrag inom kultursamverkansmodellen regleras i en ny lag, inte minst då det skapar goda förutsättningar för långsiktighet. Kulturanalys tillstyrker också utredningens förslag om att behålla inbörden i nuvarande skrivning i Förordning (2019:1082) om att statsbidraget som fördelas av regionen ska främja en god tillgång till kultur för länets invånare, liksom skrivningen om att statsbidraget ska bidra till ett rikt och varierat kulturutbud i hela landet.

Kulturanalys avstyrker dock de delar av förslaget till lag som innebär att endast vissa delar av de nationella kulturpolitiska målen utgör ändamål för fördelning av statsbidrag. I utredningen finns ingen motivering till varför endast främjandemålen om allas möjligt till kulturupplevelser, bildning och att utveckla sina skapande

förmågor samt konstnärlig kvalitet och förnyelse ska ingå i ändamålet. Kulturanalys bedömning är att skrivningen i nuvarande förordning, där de nationella kulturpolitiska målen omnämns samlat, bör ingå i en ny lag om fördelning av statsbidrag inom kultursamverkansmodellen.

Synpunkter på övriga delar av lagförslaget redovisas i avsnitten nedan.

Ett vidgat system för kultursamverkan (9.1)

Förslag: Statsbidrag ska kunna fördelas även av kommuner

Kulturanalys bedömer att nackdelarna överväger fördelarna med förslaget att kommuner ska kunna fördela nuvarande statsbidrag inom kultursamverkansmodellen, som benämns som ”löpande verksamhetsstöd” i betänkandet. Kulturanalys ställer sig dock positiv till att kommuner kan fördela andra statsbidrag inom kulturområdet under förutsättning att mer resurser tillförs modellen samt att en nationell överblick kan bibehållas.

Kulturanalys uppfattar det som att utredningens förslag enbart avser vissa större kommuner, som redan idag uppbär relativt omfattande statsbidrag till egna kulturinstitutioner. Kulturanalys bedömer att detta riskerar att öka skillnader i kulturutbud mellan större och mindre kommuner.

Samverkan mellan regioner och kommuner är centralt i kultursamverkansmodellen. En slutsats i Kulturanalys översyn av scenkonstområdet i kultursamverkansmodellen är att samverkan har ökat sedan kultursamverkansmodellen infördes och regioner och kommuner är positiva till att fortsätta utveckla samverkan.¹ Kulturanalys ser en betydande risk att förslaget kan få en negativ inverkan på regionernas möjligheter att utveckla samverkan med alla kommuner i länet. Kulturinstitutioner och fria grupper i de större kommunerna är viktiga för kulturlivet i hela länet. Om de större kommunerna blir egna parter i kultursamverkansmodellen, kan det minska incitamenten till dialog med regionen och att bidra till geografisk spridning av kultur. Potentiellt kan det även bli mer svåröverskådligt för den statliga nivån med dialoger med alltför många parter i kultursamverkansmodellen.

Kulturanalys instämmer i utredningens bedömning att kommunala verksamheter är viktiga arenor för att nå ut med kultur, exempelvis skolorna, folkbiblioteken och äldreboenden. Det är därför viktigt att kommunerna har förutsättningar att medverka i kultursamverkansprocesser. Men redan nu är förväntningarna på kultursamverkansmodellen stora, trots att – som utredningen också påpekar – ”den övervägande andelen av resurserna är uppbundna i stabila institutioner på musei-

¹ Myndigheten för kulturanalys (2023), *Spelar samverkan någon roll? En översyn av scenkonstområdet i kultursamverkansmodellen*.

musik- och teaterområdet” (s. 218). Om även kommunerna ska fördela statsbidrag finns därför behov av att mer ekonomiska resurser tillförs modellen.

Förslag: Ersätt kulturplanerna med levande samverkansbeskrivningar

Kulturanalys ställer sig tveksam till utredningens förslag att ersätta kulturplanerna med kultursamverkansplaner med strikt fokus på den verksamhet som finansieras med statsbidrag. Kulturanalys bedömning är att detta inte kommer vara ändamålsenligt utifrån regionernas (och deras samverkans- och samrådspartners) perspektiv, eller minska den regionala administrativa bördan som enligt utredningen är ett av förslaget syften.

Kravet på kultursamverkansplan, såsom det är formulerat i den föreslagna lagen, är i grunden detsamma som i den nu gällande förordningen (SFS 2010:2012). I båda fallen handlar det om att planerna ska beskriva prioriteringar i relation till de verksamheter som avses få statligt stöd. Att de nuvarande kulturplanerna utvecklats till helhetsbeskrivningar av regionernas kulturpolitiska prioriteringar har inte sin grund i krav formulerade i den nuvarande förordningen. Snarare beror det på att det har varit svårt att avgränsa planerna till enbart verksamhet finansierade med statligt stöd inom kultursamverkansmodellen, samt att den regionala nyttan av planerna och relevansen och legitimiteten i de samråd som idag krävs (och krävs även i föreliggande förslag) blivit större när planerna tagit ett helhetsgrepp på den regionala kulturpolitiken. En risk med att ställa tydligare krav på att kultursamverkansplanerna enbart ska beröra den statligt finansierade kulturverksamheten är därför att det etableras två parallella planeringsspår på regional nivå.

Villkor för fördelning av statsbidrag (9.2)

Förslag: Regioner lämnar statsbidrag till kulturverksamhet som bedrivs i form av länsöverskridande samarbeten

Kulturanalys tillstyrker utredningens förslag att regioner även fortsättningsvis får lämna statsbidrag till kulturverksamhet som bedrivs i form av länsöverskridande samarbeten.

Förslag: Statsbidrag som fördelas av en kommun ska i första hand främja en god tillgång till kulturverksamhet för kommunens invånare, men även för invånare i andra delar av länet

Om beslut fattas att även kommuner får möjlighet att fördela statsbidrag inom kultursamverkansmodellen, instämmer Kulturanalys i utredningens förslag att statsbidrag även ska kunna fördelas till verksamhet som gagnar invånare utanför kommunen. Kulturanalys instämmer dock inte i att denna möjlighet begränsas till samverkan med kommuner i det egna länet.

Kommunöverskridande samarbeten såväl inom ett län som mellan kommuner belägna i olika län är en förutsättning för att även fortsättningsvis möjliggöra

turnerande kulturverksamhet och samarbeten utanför kommunen. Som tidigare nämnts bidrar kulturinstitutioner och fria grupper i de större kommunerna till geografisk spridning av kultur i hela landet.

Förslag: Inför krav på konstnärlig frihet

Kulturanalys ställer sig positiv till att utredningen i förslaget till lag om samverkan föreslår en skrivning om att "[s]tatsbidrag ska fördelas på ett sådant sätt att den konstnärliga friheten respekteras".

Kulturanalys har i rapporten *Så fri är konsten* pekat på de reella och potentiella risker för otillbörlig styrning av konstnärlig och kulturell verksamhet som finns på såväl statlig som regional och kommunal nivå.² På regional och kommunal nivå bottnar dessa risker bland annat i att principen om armlängds avstånd är svår att fullt ut tillämpa på dessa nivåer. Skrivning om konstnärlig frihet i den föreslagna lagen om samverkan på kulturområdet bedömer vi kan ha en positivt normerande betydelse för den kulturpolitiska utvecklingen i regioner och kommuner. Dock vill Kulturanalys betona vikten av att tillse att denna positivt normerande betydelse inte begränsas endast till fördelning av statsbidrag inom ramen för kultursamverkansmodellen. Tvärtom bör den konstnärliga friheten värnas och följas upp i all statlig bidragsgivning.

Därutöver upplever Kulturanalys en otydlighet i lagförslagets formulering om att "[e]n kommun eller region får endast fördela statsbidrag om kommunen eller regionen dokumenterar hur den konstnärliga friheten respekteras i bidragsgivningen" (s.17). Då det är oklart vad den dokumentation som efterfrågas i lagförslaget omfattar, vill Kulturanalys understryka vikten av att en sådan dokumentation inte endast på en övergripande nivå redovisar hur statsbidraget har fördelats. Dokumentationen bör även mer specifikt redogöra för hur risken för politisk styrning av konstnärligt och kulturellt innehåll i den verksamhet som erhåller statsbidrag har motverkats genom att undvika att politisk styrning av konstnärligt och kulturellt innehåll kan ske i fördelningen av statsbidrag.

I det fall utredningens förslag blir verklighet ser Kulturanalys det som mycket viktigt att följa upp lagen och dess konsekvenser.

En breddad modell med en ny anslagsstruktur (9.3)

Förslag: Fördelningen av löpande verksamhetsstöd till regioner ska bygga på historiska nyckeltal

Kulturanalys ställer sig delvis positiv till förslaget att statens fördelning av löpande verksamhetsstöd till regioner ska bygga på historiska nyckeltal.

² Myndigheten för kulturanalys (2021), *Så fri är konsten: Den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten*.

Erfarenheterna från tio år med kultursamverkansmodellen är att det generellt sett inte förekommit större omfördelningar mellan regioner och i sin tur stabila regionala verksamheter, se exempelvis Kulturanalys rapport *Spelar samverkan någon roll?*³. Mot bakgrund av detta skulle en nyckeltalsfördelning till regionerna skapa mer förutsägbarhet och minska förväntningar på större omfördelningar inom modellen. Med detta sagt skulle en viktig förutsättning för införandet av en nyckeltalsfördelning vara att fördelningen har bred acceptans och legitimitet hos samtliga involverade aktörer. En nyckeltalsfördelning skulle sannolikt till stor del kunna bygga på regionernas nuvarande tilldelning av statliga verksamhetsbidrag, men med öppenhet för engångsjusteringar med nya medel. Det skulle också vara bra om det tydliggjordes vad som skulle kunna föranleda framtida avsteg från nyckeltalsfördelningen, utöver att en region inte svarar mot tillämpliga lagkrav.

Att lyfta beslut om de stora löpande verksamhetsstöden till riksdag och regering skulle ge möjligheter till ett tydligare kulturpolitiskt ansvarsutkrävande på den statliga nivån. Utredningen lämnar dock inget sådant förslag, utifrån hur direktiven angetts.

Förslag: Uppdelning i konst- och kulturområden bibehålls och statsbidraget får även användas för annan verksamhet på kulturområdet

Kulturanalys tillstyrker förslaget att uppdelning i konst- och kulturområden bibehålls. Kulturanalys avstår dock att ta ställning till de nya benämningarna eller den föreslagna sammansättningen av konst- och kulturområden (inklusive att museernas kulturmiljöarbete inte skrivs fram) eftersom de ämnesansvariga myndigheterna är bättre lämpade att lämna synpunkter på benämningar och sammansättning av områden.

Kulturanalys ställer sig positiv till förslaget att statsbidraget även får användas för annan verksamhet på kulturområdet. Kulturanalys delar bilden att denna öppning inte bör innebära några större förändringar samtidigt som det kan ge nytt utrymme för samverkan och bredda intresset för kultursamverkansmodellen som helhet.

Förslag: Nytt samverkansstöd, samlat kommunbidrag och bibehållet utvecklingsbidrag

Under förutsättning att mer statliga medel tillförs modellen, ställer sig Kulturanalys positiv till förslaget att tillsammans med det löpande verksamhetsstödet skapa anslagsposter för samverkansstöd, kommunbidrag och utvecklingsbidrag.

Förslaget skulle innebära större transparens och tydligare ansvarsutkrävande jämfört med hur det ser ut idag, samt ge nya möjligheter till samverkan och minskad administration på framför allt kommunal nivå. Kulturanalys menar dock

³ Myndigheten för kulturanalys (2023), *Spelar samverkan någon roll? En översyn av scenkonstområdet i kultursamverkansmodellen*.

att införandet av ett samverkansstöd förutsätter utökning av statliga bidrag, annars bedömer vi att det vore bättre att förstärka existerande utvecklingsbidrag.

Statens arbetsformer (9.4)

Förslag: I stället för den nuvarande nationella samverkansstrukturen bör Statens kulturråd pekats ut som ansvarig myndighet för att främja samverkan och ges i uppdrag att bereda utvecklings- och samverkansprojekt med andra berörda statliga myndigheter

Kulturanalys ser både för- och nackdelar med att ersätta det nuvarande samverkansrådet med en modell där Kulturrådet är ansvarig myndighet i den föreslagna kultursamverkansplaneprocessen och övriga statliga myndigheter ska involveras först om deras sakområden aktualiseras i kultursamverkansplanerna. Kulturanalys delar utredningens bedömning att en fördel med förslaget är att samverkan mellan stat, region och kommun inte begränsas till en fast uppsättning myndigheter som inte täcker in alla potentiella samverkansområden. En annan fördel, som utredningen också lyfter fram, är att den formella beredningsprocessen förenklas och effektiviseras.

En nackdel med förslaget, som utredningen inte identifierar, är att det kan skapa administrativt merarbete för Kulturrådet att samordna beredning med många olika myndigheter i enskilda fall, snarare än att majoriteten av de myndigheter som ändå kan bli aktuella möts samlat. Ytterligare en nackdel kan vara att den ökade dialog och erfarenhetsutbyte mellan statliga myndigheter som det nuvarande samverkansområdet troligtvis bidragit till försvåras om inte myndigheterna möts i ett samlat forum. Bättre samordning mellan statliga myndigheter gynnar troligtvis även regioner och kommuner. Kulturanalys menar därför att om regeringen väljer att avskaffa dagens samverkansråd, bör Kulturrådet ges i uppdrag att hitta former för kontinuerlig dialog med alla de myndigheter som berörs av kultursamverkansmodellen i forum där alla myndigheter också möts samlat.

Förslag: Löpande uppföljningsarbete bör inskränkas till ett minimum

Kulturanalys avstyrker utredningens förslag att det löpande uppföljningsarbetet av kultursamverkansmodellen bör inskränkas. Skälen för detta redovisas nedan.

Årliga uppföljningar behövs som underlag för djupare utvärderingar

Utredningen menar att årliga uppföljningar bör ersättas av mer djupgående utvärderingar som genomförs med längre periodicitet. Kulturanalys uppfattning är att djupgående utvärderingar inte kan ersätta årliga uppföljningar. Tvärtom utgör Kulturrådets årliga uppföljningar en förutsättning för att kunna genomföra utvärderingar av kultursamverkansmodellen. Kulturanalys har publicerat övergripande utvärderingar av modellen med fokus på styrning och bidragsfördelning samt i flera utvärderingar belyst olika delar av kultursamverkans-

modellen.⁴ Teman för de senaste utvärderingarna är filmområdet, scenkonstområdet, länsteatrarna och regionala kulturkonsulenters roller och förutsättningar. I utvärderingarna kombineras kvantitativa och kvalitativa metoder och Kulturrådets årliga uppföljningar av kultursamverkansmodellen har varit ett viktigt underlag för att i synnerhet kvantitativt beskriva och analysera utvecklingen.

Utredningen visar inte vilka administrativa besparingar som kan göras. Nyttan med uppföljningen behöver relateras till de resurser som krävs för att rapportera och sammanställa data. Utredningen hävdar att de visat att det ägnas ”en ansevärd mängd arbete åt att årligen följa upp hur de statliga medel som fördelats i kultursamverkansmodellen har använts fördelat på konst- och kulturområden” (s. 227). I betänkandet presenteras emellertid ingen uppskattning av hur stora resurser som går åt till uppföljningen av kultursamverkansmodellen, utan endast en uppskattning av den totala resursåtgången för att administrera modellen. Här ingår, utöver resurser för uppföljning, även resurser för t.ex. framtagande av kulturplan, remisshantering, ansökningsförfaranden, samråd och dialoger.

Kulturanalys har tagit del av underlagspromemorian ”Skattning av administrativ resursåtgång” som tagits fram av utredningen och som ligger till grund för uppskattningen av antalet årsverken för den totala administrativa resursåtgången som presenteras på s.105–106 i betänkandet. Kulturanalys framhåller att underlaget till uppskattningen av den administrativa resursåtgången är undermåligt. Urvalet är alltför litet för att uppskatta administrativ resursåtgång för kultursamverkansmodellen i sin helhet. Urvalet inkluderar enbart 4 av 20 regioner och 4 av 239 kulturinstitutioner samt två regioners uppskattningar av kommunernas administrativa resursåtgång. Dessutom finns det oklarheter i beräkningarna och Kulturanalys vill framföra att det saknas en tillfredställande beskrivning av metod och genomförande i underlagspromemorian.

⁴ Myndigheten för kulturanalys (2012), *Kultursamverkansmodellen – en första utvärdering*, Myndigheten för kulturanalys (2013), *Kultursamverkansmodellen: Styrning och bidragsfördelning*, Myndigheten för kulturanalys (2013), *Samverkan ligger i tiden: En intervjustudie om kultursamverkansmodellen*, Myndigheten för kulturanalys (2013), *Att styra genom samverkan: Genomförandet av kultursamverkansmodellen i Jämtlands och Kronobergs län*, Myndigheten för kulturanalys (2014), *En regional resurs på konstnärlig grund: Länsteatrarna och kultursamverkansmodellen*, Myndigheten för kulturanalys (2018), *Kulturarbetare eller byråkrat: Regionala kulturkonsulenters roller och förutsättningar*, Myndigheten för kulturanalys (2020), *Främjas filmen? En översyn av filmområdet i kultursamverkansmodellen*, Myndigheten för kulturanalys (2023), *Spelar samverkan någon roll? En översyn av scenkonstområdet i kultursamverkansmodellen*.

Tidigare översyn bedömer att uppföljnings- och utvärderingssystemet är rimligt utformat

Statskontoret gjorde 2018 en gedigen översyn av ”Uppföljnings- och utvärderingssystemet av kultursamverkansmodellen”.⁵ Statskontorets bedömning var ”att det nuvarande uppföljnings- och utvärderingssystemet på en övergripande nivå är rimligt utformat mot bakgrund av de intentioner som ligger till grund för kultursamverkansmodellen.”⁶ Statskontoret gjorde även jämförelser med andra uppföljningssystem, däribland den regionala tillväxtpolitiken. Statskontorets slutsats var att uppföljning av de regionala tillväxtåtgärderna var förenat med mer administration i form av uppskattning av årsarbetskrafter jämfört med kultursamverkansmodellen. Med utgångspunkt från jämförelsen med uppföljning av de regionala tillväxtåtgärderna och andra uppföljningssystem landade Statskontoret i slutsatsen att ”kostnaderna för uppföljningen av kultursamverkansmodellen inte är anmärkningsvärt höga”.⁷

Statskontoret föreslog att avveckla dåvarande kvalitativa uppföljning och fortsätta utvecklingsarbetet för den kvantitativa uppföljningen och samordnad insamling till Kulturrådet och Kulturanalys. Kulturrådet har vidtagit åtgärder och förenklats uppföljningen mot bakgrund av Statskontorets förslag.

Samordnad datainsamling genom Kulturdatabasen minskar administrativ belastning

Från kultursamverkansmodellens början till 2018 genomfördes två separata datainsamlingar från museer med snarlika frågor, en avseende uppföljning till regioner och Kulturrådet och en till Kulturanalys officiella statistik. Kulturanalys övertog 2018 ägarskapet för Kulturdatabasen och nu samordnas datainsamlingen för uppföljnings- och statistikändamål. Genom att samordna datainsamlingen i den nya Kulturdatabasen till regioner, Kulturrådet och Kulturanalys minskar den administrativa resursåtgången.

Kulturanalys uppdrag att framställa statistik, medför att årlig insamling av data från museer, konsthallar och scenkonstverksamheter kommer att genomföras oavsett om Kulturrådet uppföljning begränsas. För övriga kulturområden finns risker med försämrade datakvalitet om insamlingen sker mer sällan. Dessutom kan förslaget begränsa regionernas möjligheter att samordna sin uppföljning i Kulturdatabasen och det finns risk för parallella insamlingar av data från kulturverksamheter.

⁵ Statskontoret (2018), *Uppföljnings- och utvärderingssystemet av kultursamverkansmodellen – en översyn*.

⁶ Ibid. s. 49.

⁷ Ibid. s. 53.

Utvecklade dialogformer (9.5)

Förslag: Utöka och vidareutveckla formerna för de politiska träffarna

Kulturanalys tillstyrker principiellt utredningens förslag om att utöka och vidareutveckla formerna för de politiska träffarna, då det är viktigt att den flernivåsamverkan som utredningen förespråkar förankras och genomförs på både den politiska och förvaltningsmässiga nivån. Samtidigt ställer sig Kulturanalys bara delvis positiv till utredningens förslag om hur detta ska ske.

Kulturanalys instämmer i utredningens bedömning att kommunernas inflytande skulle stärkas genom medverkan vid de politiska träffarna, men ser uppenbara nackdelar med utredningens förslag till urval. Inledningsvis föreslår utredningen att endast de större kommuner som fördelar statsbidrag ska bjudas in, vilket innebär en risk dels för att detta urval cementeras, dels att möjligheten att använda träffarna också för att inspirera de kommuner som i nuläget inte fördelar statsbidrag att eftersträva att göra just detta går förlorad.

Kulturanalys ser fler fördelar med det förslag som utredningen för fram om att bjuda in ett representativt urval utifrån en fastställd kommuntypologi, företrädesvis den som SKR själv upprättat. Även om det inte framgår av utredningens förslag, utgår Kulturanalys också från att SKR kommer att bjudas in till träffarna och på så sätt företräda alla medlemmarnas intressen.

När det gäller utredningens förslag om att Statens kulturråd ska få i uppdrag att förbereda träffarna, ställer sig Kulturanalys positiv till förslaget förutsatt att utredningens förslag om att Kulturrådet ska utgöra ensam ansvarig myndighet under beredningen av kultursamverkansplaner genomförs. Kulturanalys vill dock understryka den stora vikten av att det fortsatt är regeringen som i samverkan med politiker inom regioner, kommuner och SKR fastställer agendan för de politiska träffarna.

Gestaltad livsmiljö (10.2)

Förslag: Se över de så kallade skönhetsparagraferna i plan- och bygglagen för att tydliggöra värdet av estetiska perspektiv i stadsplaneringen

Kulturanalys instämmer i betänkandets bedömning att genomförandet av politiken för gestaltad livsmiljö hänger nära samman med kommunernas planarbete. Vi ställer oss positiva till att kommunernas ansvar för gestaltungsfrågor och estetiska värden uppmärksammas. Som utredningen påpekar finns i gällande plan- och bygglag redan formuleringar som stipulerar kommunernas ansvar kring en hållbar livsmiljö där en estetiskt tilltalande utformning likväl som kulturhistoriska och konstnärliga värden beaktas och säkerställs. Vi instämmer i behovet av ett samlat främjandearbete men avstår från att ta ställning till hur detta arbete ska utvecklas.

Kulturinstitutionen skolan (10.3)

Bedömning: Det är avgörande att det offentliga skolsystemet kan ge alla elever, oavsett bakgrund, en kvalificerad kulturell orientering. De estetiska ämnena bör i grundskolan och gymnasiet tillmätas större vikt

Kulturanalys instämmer i utredningens bedömning om att skolan spelar en avgörande roll för att alla barns och ungas rätt till kultur, i enlighet med såväl de kulturpolitiska målen som Barnkonventionen.

I Kulturanalys rapport om hinder för breddat deltagande framgår det att såväl demografiska som socioekonomiska faktorer i stor utsträckning påverkar och bidrar till ojämlika förutsättningar för barn och unga att delta i kulturlivet.⁸ I Kulturanalys senaste lägesbedömning rekommenderar vi regeringen att prioritera kulturpolitiska åtgärder som gör det möjligt för alla barn och unga att delta i kulturlivet.⁹ Detta är avgörande inte bara för att ge alla barn och unga tillräckliga förutsättningar att göra ett aktivt val att delta (eller inte), utan också för att på sikt öka mångfalden på kulturarbetsmarknaden och för att inte cementera de rådande skillnaderna i vuxnas deltagande ytterligare. Skolan utgör en central arena i syfte att skapa mer jämlika förutsättningar för barn och unga att delta och detta bör, i enlighet med utredningens förslag, omfatta skolans ansvar att både tillhandahålla ett kulturutbud som kännetecknas av mångfald och hög kvalitet och att stärka de estetiska ämnens ställning i såväl förskolan och grundskolan som i gymnasiet. Ansvaret för att så sker vilar dock i första hand inom utbildningspolitiken, där utformningen av åtgärder bör genomföras i samråd med kulturpolitiska aktörer.¹⁰ Inom det utbildningspolitiska sammanhanget blir det också mer befogat att ta hänsyn till de argument om kulturens instrumentella roll för lärande som utredningen i första hand lyfter fram som skäl för sin bedömning. Inom kulturpolitiken bör istället fokus ligga på att barn och unga har rätt till kultur som kännetecknas av mångfald och hög kvalitet.

Kulturen och funktionshinderspolitiken (10.4)

Förslag: Se över hur olika stöd- och regelsystem påverkar möjligheterna för personer med funktionshinder att vara verksamma som kulturskapare, även professionellt

Kulturanalys tillstyrker förslaget om att se över hur olika stöd- och regelsystem påverkar möjligheterna för personer med funktionshinder att vara verksamma som kulturskapare, även professionellt. Dock är det viktigt att åtgärder för att undanröja

⁸ Myndigheten för kulturanalys (2023), *Att bredda deltagandet i kulturlivet: Hinder och möjligheter*.

⁹ Myndigheten för kulturanalys (2024), *Kulturanalys 2024: En lägesbedömning i relation till de kulturpolitiska målen*.

¹⁰ Myndigheten för kulturanalys (2023), *Att bredda deltagandet i kulturlivet: Hinder och möjligheter*, Myndigheten för kulturanalys (2024), *Kulturanalys 2024: En lägesbedömning i relation till de kulturpolitiska målen*.

hinder för personer med funktionshinder att vara professionellt verksamma tas inom de politikområden där ansvaret ligger.

Kulturanalys har belyst villkoren för professionellt verksamma med funktionshinder i begränsad utsträckning. I Kulturanalys rapport om hinder för breddat deltagande i kulturlivet synliggörs dock svårigheter för personer med funktionsnedsättning, i synnerhet de som handlar om fördomar gentemot professionellt verksamma. I rapporten understryks också vikten av att i första hand kulturinstitutioner fortsatt prioriterar att göra verksamheten mer tillgänglig för personer med funktionsnedsättning.¹¹ I Kulturanalys senaste lägesbedömning synliggörs även behovet av en mer välutvecklad statistik över kulturdeltagande för personer med funktionsnedsättning.¹² Liksom utredningen ser därför Kulturanalys behov av ytterligare utredning om förutsättningarna för personer med funktionshinder på kulturområdet att såväl ta del av som utöva kultur.

Kulturanalys vill understryka att när översynen väl är genomförd, är det avgörande att åtgärder som syftar till att förbättra eventuella brister genomförs inom de politikområden där ansvaret ligger. Flera av de svårigheter som både utredningen och Kulturanalys synliggjort handlar exempelvis om bristande tillgång till sociala stödåtgärder och bristande tillgång till utbildningsvägar på kulturområdet. Sammantaget är det troligt att majoriteten av bristerna inte kan hanteras med hjälp av kulturpolitiska åtgärder. Istället bör åtgärder inom andra politikområden genomföras i samråd med kulturpolitiska aktörer.

Beslut i detta ärende har fattats av myndighetschef Mats Granér. Kanslichef Annika Högländ har varit föredragande.

Mats Granér
Myndighetschef

Annika Högländ
Kanslichef

¹¹ Myndigheten för kulturanalys (2023), *Att bredda deltagandet i kulturlivet: Hinder och möjligheter*.

¹² Myndigheten för kulturanalys (2024), *Kulturanalys 2024: En lägesbedömning i relation till de kulturpolitiska målen*.